

TỔNG QUAN VỀ GIỚI VÀ ĐẤT ĐAI Ở KHU VỰC MÊ KÔNG TÓM TẮT

© Laszlo Mates

Bối cảnh

Bình đẳng giới là một phần không thể thiếu để quản trị đất đai hiệu quả. Bình đẳng giới cuối cùng nhấn mạnh đến sự công bằng. Quản trị đất đai bình đẳng giới đảm bảo rằng nam giới và phụ nữ có thể tham gia bình đẳng vào các mối quan hệ của họ với đất đai, thông qua các thể chế quản lý và quản trị đất đai chính thức và phi chính thức. Điều này có nghĩa rằng các quy trình và thể chế quản lý quyền sử dụng đất phải minh bạch, có tham vấn và có sự tham gia, đồng thời đảm bảo rằng các lợi ích, nhu cầu và ưu tiên khác nhau của tất cả mọi người liên quan đến đất đai, bất kể giới nam hay nữ, đều được giải quyết. Đây cũng là yếu tố rất cần thiết cho sự phát triển kinh tế bền vững.

Tài liệu Tổng quan về Giới và Đất đai ở khu vực Mê Kông xác định các ưu tiên chiến lược nhằm tăng cường quản trị đất đai bình đẳng giới một cách có ý

nghĩa trên toàn khu vực; cung cấp cơ sở để hướng dẫn chính sách và hành động. Tài liệu bắt đầu bằng việc xem xét vấn đề giới và đất đai ở khu vực Mê Kông (Campuchia, Lào, Myanmar và Việt Nam) về mặt khái niệm cũng như trong bối cảnh quốc tế và khu vực, sau đó xem xét các khung pháp lý và chính sách liên quan đến đất đai cũng như các điều khoản cụ thể về giới trong các chính sách và khung pháp lý đó. Việc này bao gồm rà soát luật gia đình, luật thừa kế và các dự án về đăng ký, cấp quyền sử dụng đất cũng như các vấn đề trong quá trình thực hiện. Các vấn đề kinh tế liên quan đến đất đai ở phạm vi rộng hơn cũng được nghiên cứu, bao gồm thu hồi đất quy mô lớn và hội nhập sản xuất nông nghiệp vào thị trường khu vực và toàn cầu, cũng như các vấn đề thể chế quan trọng liên quan đến việc tham gia quản trị đất đai, tiếp cận tư pháp đất đai và quyền sử dụng đất theo luật tục, từ đó sẽ phân tích các chủ đề mới nổi và đồng thời đưa ra các khuyến nghị.

Bối cảnh chính sách khu vực và quốc tế

Trong những năm gần đây, vấn đề giới và đất đai đã trở thành chủ đề nóng trong chương trình nghị sự chính sách toàn cầu. Campuchia, Lào, Myanmar và Việt Nam có các mô hình phát triển tương tự nhau và địa lý đa dạng từ đồi núi có rừng tới đồng bằng trồng lúa. Mặc dù hệ thống chính trị và kinh tế khác nhau giữa các quốc gia nhưng nhiều vấn đề về giới nhìn chung khá tương đồng và phụ nữ dân tộc thiểu số thường là nhóm bị phân biệt đối xử nhiều nhất.

Giới và quản trị đất đai được quy định trên phạm vi quốc tế trong Hướng dẫn tự nguyện về quản trị có trách nhiệm quyền sở hữu đất đai, ngư trường và rừng trong bối cảnh an ninh lương thực quốc gia (VGGT), các Mục tiêu Phát triển Bền vững (SDGs) và Công ước về xóa bỏ Tất cả các hình thức phân biệt đối xử với phụ nữ (CEDAW). Tất cả các bên tham gia CEDAW – bao gồm cả các nước ở khu vực Mê Kông – đồng ý lên án sự phân biệt đối xử chống lại phụ nữ dưới mọi hình thức cũng như theo đuổi chính sách xóa bỏ phân biệt đối xử bằng mọi biện pháp thích hợp và không trì hoãn. Trong Hiệp hội các quốc gia Đông Nam Á (ASEAN), chính sách khung quan trọng là Tuyên bố năm 2017 về Thực hiện Tầm nhìn Cộng đồng ASEAN 2025 và SDG một cách có trách nhiệm về giới, từ đó hình thành Khung Chiến lược Lồng ghép Giới của ASEAN giai đoạn 2021 – 2025. Thúc đẩy sự tham gia có ý nghĩa của phụ nữ vào việc ra quyết định là cam kết chính của Tuyên bố này.

Các chủ đề mới nổi và khuyến nghị

Tăng cường chính sách: Các khung chính sách trên toàn khu vực Mê Kông nhìn chung đã cung cấp cơ sở đầy đủ cho bình đẳng giới liên quan đến đất đai, đặc biệt là ở Việt Nam. Điều đáng lo ngại là tình trạng “mù giới” của nhiều quy định pháp lý ở cả bốn quốc gia, bao gồm cả một số quy định trong hiến pháp.

- **Khuyến nghị:** Tăng cường khung chính sách thông qua các quy định rõ ràng về bình đẳng giới và sửa đổi Hiến pháp để có các điều khoản rõ ràng về việc nghiêm cấm các khuôn mẫu xã hội mang tính phân biệt đối xử về giới.

© Phuongphoto

Quyền sử dụng đất theo luật tục: Các hệ thống và thực hành về quyền sử dụng đất theo luật tục có sự khác biệt đáng kể giữa các quốc gia. Quá trình thực tế trong việc xác định và lập bản đồ các thực hành, ranh giới và cơ chế quản trị quyền sử dụng đất theo luật tục có thể rất phức tạp. Vì vậy, việc đề cập muộn đến các vấn đề về giới có thể tạo thành một 'sự bổ sung' không được hoan nghênh đối với các phương pháp vốn đã phức tạp.

- **Khuyến nghị:** Để nâng cao hiệu quả và đảm bảo sự hiểu biết chính xác về các thỏa thuận sử dụng đất theo luật tục, cần áp dụng một cách tiếp cận toàn diện về giới ngay từ đầu với các quy định thực hiện rõ ràng.

Quyền của các dân tộc thiểu số và người bản địa:

Trên khắp khu vực này, nhiều người bị thiệt thòi là người bản địa hoặc dân tộc thiểu số; thường đây cũng là những người dễ bị tổn thương nhất và phụ nữ thường là những người thiệt thòi nhất trong số họ.

- **Khuyến nghị:** Các cách tiếp cận hành chính và thủ tục trong quản lý đất đai cần giải quyết một cách có hệ thống những khó khăn, vướng mắc, bất lợi của người dân tộc thiểu số, đặc biệt là phụ nữ dân tộc thiểu số.

Sự mơ hồ về mặt pháp lý: Khung pháp lý trong khu vực còn mơ hồ về quyền sử dụng đất theo luật tục so với theo luật định.

- **Khuyến nghị:** Sự mơ hồ về mặt pháp lý cần được giải quyết thông qua cải cách lập pháp toàn diện, bao gồm cả ở cấp độ luật và văn bản dưới luật.

Đầu tư đất: Bằng chứng cho thấy phụ nữ nhận được ít lợi ích hơn và phải chịu chi phí cao hơn từ việc đầu tư đất đai dựa trên việc chuyển nhượng đất của nhà nước cho các nhà đầu tư trong khu vực do bất bình đẳng giới ở cấp hộ gia đình và cấp cộng đồng.

- **Khuyến nghị:** Các yêu cầu pháp lý về Đồng thuận dựa trên nguyên tắc tự nguyện, báo trước và được cung cấp thông tin (FPIC) và Đánh giá Tác động Môi trường và Xã hội (ESIA) là cần thiết, nhưng các biện pháp giải trình trách nhiệm và thực thi pháp luật cần phải mạnh mẽ và nhạy cảm đối với sự tham gia và quyền của phụ nữ. Các chương trình tăng cường năng lực quản trị địa phương sẽ là chìa khóa, cũng như việc đưa ra các biện pháp để đảm bảo sự tham gia bình đẳng giới trong FPIC.

© Laszlo Mates

Quản lý hành chính đất đai: Tất cả các quốc gia trong khu vực Mê Kông đã thực hiện các sáng kiến đăng ký và cấp quyền sử dụng đất trong vài thập kỷ qua. Một số sáng kiến đã thực hiện các bước nhằm giải quyết vấn đề bình đẳng giới và quyền của phụ nữ, nhưng kết quả vẫn chưa đồng đều.

- **Khuyến nghị:** Cần phải thừa nhận nhiều hơn về sự khác biệt giữa những phụ nữ (và giữa những nam giới). Quyền của những người chưa kết hôn, ly hôn và góa bụa phải được bảo vệ; đồng thời mang lại nhiều lựa chọn hơn cho các cặp vợ chồng đã kết hôn, bên cạnh việc khuyến khích quyền sở hữu chung trong hôn nhân trong hoàn cảnh thích hợp. Tương tự như vậy, cần rà soát, hài hòa hóa luật gia đình và luật đất đai liên quan đến bình đẳng giới trong quyền sở hữu tài sản.

Những khoảng trống trong thực thi chính sách: Nhiều chính sách trong khu vực nếu được thực hiện hiệu quả sẽ hỗ trợ bình đẳng giới trong quản lý đất đai. Tuy nhiên, có một khoảng cách lớn giữa các chính sách này và việc thực hiện chúng trên thực tế. Tất cả bốn quốc gia Mê Kông là trọng tâm của tài liệu này đều phải đối mặt với các mức độ khác nhau về năng lực kỹ thuật và nguồn lực trong việc thực hiện chính sách và pháp luật.

- **Khuyến nghị:** Các nội dung về thủ tục và vận hành hàng ngày để thực hiện luật và chính sách và ai thực hiện luật và chính sách mới là điều quan trọng. Cần có sự phối hợp giữa các đối tác phát triển để tránh sự trùng lặp trong nỗ lực và thúc đẩy sự đồng vận chung.

Quản trị đất đai có sự tham gia: Quản trị đất đai ở địa phương rất quan trọng, bao gồm nhu cầu lồng ghép sự tham gia bình đẳng giới của cộng đồng vào các quy trình và thể chế quản lý đất đai ở cấp địa phương.

- **Khuyến nghị:** Cơ chế trách nhiệm giải trình là cần thiết và phải được thực thi. Cần có các sáng kiến về giáo dục đào tạo, nâng cao năng lực và nhạy cảm về giới để hỗ trợ quản lý đất đai hiệu quả và có sự tham gia, không chỉ mang tính đại diện cho giới tinh hoa địa phương.

Khuôn mẫu xã hội về giới: Các giá trị, thực hành, hệ thống niềm tin và truyền thống liên quan đến giới thường là những khuôn mẫu có nguồn gốc sâu xa và phát triển dần dần theo thời gian. Những điều này có thể làm

© VinhDao

© Jeff Cagle

suy giảm nỗ lực pháp lý nhằm đảm bảo bình đẳng giới liên quan đến đất đai. Việc thay đổi các khuôn mẫu xã hội, mặc dù phức tạp, nhưng có thể thực hiện được.

- **Khuyến nghị:** Xã hội dân sự và chính phủ có thể hợp tác với những người ủng hộ sự thay đổi ở địa phương, cả phụ nữ và nam giới, để thúc đẩy các giá trị bình đẳng giới. Các đối tác phát triển có thể giúp đỡ về kinh phí và hỗ trợ kỹ thuật.

Tăng cường năng lực để hành động: Trên hết là nhu cầu tăng cường năng lực của các chủ thể đa dạng. Nhiều nỗ lực đã được thực hiện nhằm cải thiện bình đẳng giới trong quản lý đất đai, đăng ký đất đai, tiếp cận tư pháp đất đai và tham gia vào quá trình ra quyết định liên quan đến đất đai. Cho đến nay, sự thiếu gắn kết, hành động chung và quyết tâm tới cùng đã làm suy yếu tác động của những nỗ lực này.

- **Khuyến nghị:** Cần phải thúc đẩy một cộng đồng thực hành về giới và đất đai ở cả cấp quốc gia và khu vực ở khu vực Mê Kông để khuyến khích học hỏi và chia sẻ kinh nghiệm, hợp tác vận động chính sách về các vấn đề chính và xây dựng một lực lượng lớn nhằm tạo ra những thay đổi có ý nghĩa.

Rừng và biến đổi khí hậu: Trong khi khu vực Mê Kông là nơi có nhiều diện tích rừng thì nạn phá rừng và khai thác gỗ trái phép ở đây vẫn tiếp tục diễn ra. Ngoài ra, một số khu vực còn dễ bị tổn thương do mực nước biển dâng cao, hạn hán cũng như các cú sốc và áp lực khác liên quan đến khí hậu. Phụ nữ là một trong những đối tượng dễ bị tổn thương nhất trong các cộng đồng có nguy cơ cao.

- **Khuyến nghị:** Cần có cách tiếp cận khu vực dựa trên ASEAN về vấn đề giới và biến đổi khí hậu để giải quyết các tác động tiêu cực của nạn phá rừng và biến đổi khí hậu đối với các dân tộc thiểu số và các cộng đồng dễ bị tổn thương khác, cũng như những phụ nữ tương đối thiệt thòi hơn trong số họ.

Khoảng trống kiến thức và dữ liệu: Mặc dù hiểu biết của chúng ta về giới và đất đai đã đạt được những tiến bộ đáng kể nhưng vẫn còn nhiều điều cần phải học hỏi. Việc thiếu dữ liệu đất đai tương đồng trên toàn khu vực Mê Kông, bao gồm dữ liệu nhất quán, phân tách theo giới ở cấp quốc gia và địa phương, đặt ra thách thức lớn cho việc xác định các vấn đề và theo dõi tiến độ giải quyết những vấn đề này.

- **Khuyến nghị:** Cần xây dựng cơ sở dữ liệu phù hợp kèm theo phân tách giới thông qua quá trình thiết kế chương trình và dự án một cách kỹ lưỡng ở cấp địa phương, cũng như trong các cơ chế báo cáo quốc gia có liên quan. Cần có nhiều nghiên cứu hơn về tác động lâu dài của chính sách, luật pháp và sự thay đổi kinh tế xã hội.

Khuyến nghị với mức độ ưu tiên cao

Bình đẳng giới là một phần không thể thiếu trong quản trị đất đai hiệu quả và giới luôn đóng vai trò quan trọng. Trong tương lai, cần có những hành động ưu tiên để:

- Cải thiện sự tham gia có ý nghĩa của phụ nữ vào vai trò lãnh đạo và ra quyết định của cộng đồng ở cả cấp độ gia đình và cộng đồng;
- Công nhận và thực hiện rộng rãi quyền sử dụng/ thừa kế đất đai của phụ nữ theo các điều kiện bình đẳng với nam giới và có cùng quyền hạn trong việc ra quyết định sử dụng đất, bao gồm đại diện trong các tổ chức quản trị và thể chế quản lý đất đai cấp quốc gia, tỉnh và địa phương và trong việc ra quyết định về đầu tư nông nghiệp;
- Nâng cao năng lực và hiểu biết của phụ nữ về các vấn đề sử dụng đất đai và khung pháp lý để giúp họ tham gia một cách có ý nghĩa vào việc ra quyết định về đất đai;
- Đảm bảo tiếp cận của phụ nữ với các dịch vụ hành chính quản lý đất đai và quyền sử dụng đất của phụ nữ (không chỉ đứng tên chung trên chứng nhận quyền) cho dù tình trạng mù chữ và các rào cản về văn hóa xã hội;
- Thúc đẩy sự tập trung nhiều hơn vào các vấn đề tiếp cận đất đai và quyền thừa kế của phụ nữ trong các cộng đồng dân tộc thiểu số, đặc biệt chú ý đến các quyền trong thỏa thuận sử dụng đất đai theo luật tục;
- Khuyến khích cam kết lớn hơn ở cấp khu vực để thống nhất về các tiêu chuẩn và chỉ số giám sát bình đẳng giới trong quản trị đất đai và hỗ trợ thu thập dữ liệu quốc gia để tạo ra dữ liệu so sánh, phân tách giới tốt nhất để có thể theo dõi tiến độ; Và
- Xây dựng một cộng đồng thực hành tích cực liên quan đến giới và đất đai trong khu vực để hỗ trợ thiết kế và thực hiện các biện pháp cải thiện bình đẳng giới trong quản trị và tiếp cận đất đai.

Ở cấp độ khung chính sách và pháp lý, cả bốn quốc gia đều có thể tuân theo các khuyến nghị liên quan đến giới và đất đai do Ủy ban CEDAW đưa ra trong đánh giá chính thức gần đây nhất của họ về Cam-

puchia. Các khuyến nghị này bao gồm việc: thực hiện các bước để tái phân bổ hoặc phân phối đất cho phụ nữ; đặc biệt quan tâm đến phụ nữ bản địa, phụ nữ dân tộc thiểu số và phụ nữ nông thôn ở các khu định cư không chính thức; và thiết lập các đánh giá về giới một cách có hệ thống khi thông qua hoặc sửa đổi luật. Ở cấp độ chương trình quản lý đất đai cũng như thiết kế và thực hiện dự án, cả bốn quốc gia cũng có thể chú ý hơn đến đổi mới sáng tạo và rút ra nhiều kinh nghiệm thực tiễn tốt trên toàn cầu dựa vào bằng chứng.

Vai trò của các đối tác phát triển là hợp tác với chính phủ và xã hội dân sự trong việc phát triển các chỉ số và cơ chế giám sát rõ ràng cũng như hỗ trợ các cách tiếp cận vừa làm, vừa cập nhật và cải tiến. Điều này bao gồm việc chuẩn bị sẵn sàng hơn nữa để thúc đẩy áp dụng các thực hành tốt trên toàn cầu, từ đó đảm bảo rằng các giải pháp sẽ cụ thể, phù hợp với bối cảnh quốc gia và địa phương và được phát triển với sự hợp tác của cộng đồng địa phương. Tìm kiếm những gì hiệu quả nhất trong bối cảnh địa phương và quốc gia để hỗ trợ bình đẳng giới trong vấn đề đất đai sẽ mang lại kết quả tốt hơn cho tất cả người dân ở khu vực Mê Kông – già và trẻ, phụ nữ và nam giới, đã kết hôn và độc thân, giàu và nghèo – bất kể trình độ học vấn, tình trạng khuyết tật, dân tộc hoặc giới tính.

© VinhDao

Đây là một tóm tắt của tài liệu: Daley, E., Campbell, N. Y., Lowry, J. (2023). *Tổng quan về giới và đất đai ở khu vực Mê Kông*. Viêng Chăn: Dự án Quản trị Đất đai Mê Kông.

Bản tóm tắt trực tuyến ở địa chỉ: <https://www.mrlg.org/publications/outlook-on-gender-and-land-in-the-mekong-region/>

Tác giả: Elizabeth Daley, Natalie Y. Campbell và Jessica Lowry

Hiệu đính: Renee Chartres, Christophe Gironde, Alice Beban, Micah Ingalls và Antoine Deligne.

Dàn trang và thiết kế: Watcharapol Isarangkul Na Ayuthaya

Đề xuất viết tên tài liệu khi trích dẫn: Daley, E., Campbell, N. Y., Lowry, J. (2024). *Tổng quan về giới và đất đai ở khu vực Mê Kông*. Tóm tắt. Viêng Chăn: Dự án Quản trị Đất đai Mê Kông

Ấn phẩm này được cấp phép theo giấy phép được cung cấp bởi tổ chức phi lợi nhuận – phi thương mại – Cho phép đăng tải lại, chỉnh sửa và xây dựng dựa trên nội dung gốc với trích dẫn (CC BY-NC-SA 4.0)

Dự án Quản trị Đất đai Khu vực Mê Kông là một sáng kiến của Chính phủ Thụy Sĩ, thông qua Cơ quan Hợp tác Phát triển Thụy Sĩ (SDC), với sự đồng tài trợ của Chính phủ Đức và Chính phủ Luxembourg. Để biết thêm thông tin về dự án

vui lòng truy cập: www.mrlg.org

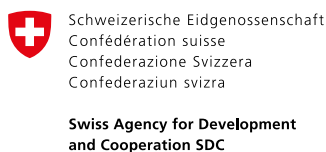
Tuyên bố miễn trừ trách nhiệm

Các quan điểm, ý kiến và diễn giải được trình bày trong ấn phẩm này là của các tác giả và những người đóng góp, không đại diện cho các quan điểm hoặc lập trường chính thức hoặc không chính thức của SDC, BMZ và Luxembourg.

Produced by:

Funded by:

Implemented by:

Supported by:

